

Ten geleide

Het Gregoriaans is vanaf eind 19 eeuw in een gereconstrueerde vorm in kwadraatschrift uitgegeven door de monniken van Solesmes. Deze uitgaven vormden de basis voor het succes van het zogenaamde "rijke roomse leven". De belangrijkste uitgaven zijn het Graduale Romanum (1908), het Liber Usualis (1921) en het Antiphonale Monasticum (1934). Het Graduale Romanum is ook in Braille verschenen. In 1974 is er, op grond van de conclusies van het tweede Vaticaans Concilie, een herzien Graduale Romanum verschenen waaruit veel "Neo-Gregoriaans" is geschrapt.

Tegelijk met de opkomst van de authentieke uitvoeringspraktijk in de klassieke muziek, is men ook in de uitvoering van het Gregoriaans steeds meer gaan zoeken naar de bronnen. Het belangrijkste resultaat daarvan is voorlopig waarschijnlijk de studie *Semiologia Gregoriana* (1968) van Dom Eugène Cardine en de daardoor geïnspireerde uitgave van het zogenaamde Graduale Triplex in 1979. Dit Graduale is een heruitgave van het Graduale van 1974 waarbij boven en onder het kwadraatschrift de muzieknotatie uit twee van de oudste en belangrijkste handschriftfamilies is opgenomen. In dit zogenaamde neumenschrift uit de tiende eeuw staan allerlei bijzonderheden te lezen over ritmiek en ornamentiek die in de eerdere uitgaven van Solesmes niet waren verwerkt. In de zogenaamde Semiologische interpretatie van het Gregoriaans vormen deze neumen het uitgangspunt.

Een ander belangrijk verschil tussen het twintigste eeuwse Graduale en de tiende eeuwse handschriften is dat er in die handschriften bij alle offertoria, bij een tiental alleluïas en bij een enkel graduale meerdere verzen stonden genoteerd. Reeds in 1935 zijn de offertoriumverzen uitgegeven. In 1985 is daarvan een zogenaamd Offertoriale Triplex verschenen, waarin boven en onder het kwadraatschrift, uit dezelfde handschriften als in het Graduale Triplex, de tiende eeuwse neumen zijn toegevoegd.

In de voor u liggende banden zijn in Braille de propriumgezangen opgenomen van vijf missen. Het gaat om de missen van Kerst, Pasen, Hemelvaart, Pinksteren en de Uitvaart. De melodieën zijn daarbij ontleend aan het kwadraatschrift van Graduale en Offertoriale Triplex. Ook de Sint-Gallen neumen uit beide boeken zijn opgenomen. Voor een toelichting bij de transcriptiemethode zie "Notatie van Gregoriaans in Braille" (FNB-produktienummer 601568).

Omdat de precieze overname van alle informatie uit de triplexen nogal complex werd en mogelijk alleen voor studieuze doeleinden interessant is, heb ik gezocht naar inzichtelijker transscripties. Vandaar dat de vijf missen elk drie keer zijn opgenomen:

1) De uitvoeringsvriendelijke versie. Hierin zijn alleen de melodieën opgenomen zoals die in de triplexen staan. De neumen zijn alleen opgenomen voor zover ze aansluiten bij deze melodieën (dat is overigens voor 95% van alle noten het geval), en verder "zoals ze hadden kunnen zijn". Vooral in het handschrift Einsiedeln staan verder zeer veel letters toegevoegd. Omdat voor de uitvoeringspraktijk alle "melodische" letters (e, i, s, l, etc.) irrelevant zijn - in de melodieën is immers al voorzien - , zijn deze hier weggelaten, hetgeen tot een veel grotere leesbaarheid leidt. In deze uitvoeringsvriendelijke versie is dus afgezien van alle "verschillen" en "doublures" van noten en neumen uit de triplexen.

2) De wetenschappelijke versie. Hierin staan juist wèl alle doublures en verschillen te lezen, zodat men daarvan grondige studie kan maken. Het is immers maar de vraag of het werkelijk om "doublures" en "verschillen" gaat. Het betreft hier vele kleinigheden, maar ook omvattender zaken (die staan "in-accoord" genoteerd), daarnaast zijn er slechts twee grote kwesties: a) het tweede vers van het alleluia Pascha nostrum, dat wel in de handschriften maar niet in de druk is te vinden, en b) een grote afwijking in het tweede vers van het offertorium Ascendit Deus, beide gevallen zijn voorzien van een toelichtende noot.

3) Tenslotte heb ik gezocht naar een verkorte schrijfwijze van de "wetenschappelijke" versie. Bij nader inzien is die waarschijnlijk niet beter, maar omdat de missen reeds klaar waren heb ik die toch bijgevoegd, zodat u daarover zelf kunt oordelen. De gedachte is vrij eenvoudig: In de handschriften staan meer noten aan elkaar geschreven dan niet aan elkaar. Het vergt daarom minder plaats als men steeds aangeeft waar noten van elkaar zijn gescheiden dan waar ze aan elkaar staan geschreven. Het bijkomende voordeel daarvan is bovendien dat er zo een betere overeenkomst is met de zogenaamde "coupures" uit de semiologische interpretatie van Dom Eugène Cardine. Maar de "wetenschappelijke" versie biedt vermoedelijk meer ruimte voor nuances en geeft minder aanleiding tot dubbelzinnigheden.

Geert Maessen

Amsterdam, augustus 2001